

Sportowa terminologija so znova wuda

Po tym zo je dr. Herman Šleca hižo w léce 1921 wot nowowutworjeného Sokolskeho zwjazka dostał nadawk wutworić a přeložić na zakładže českeje serbsku sportowu terminologiju, je so wón tutomu nadawkej z wulkej zahoritósću a intensitu wěnował. W přerim wudaču „Sokolskich Listow“ w januaru 1924 pisaše wón mjez druhim: „W našim praktiskim džěle pali nam pod nohomaj wosebje požadanje po serbskej čelozwučowanjskej terminologiji a praktiskim powučěnjom našich načolnikow...“

Tehdyši zamołwicy Serbskeho Sokola su prašenje wuwica serbskeje sportoweje terminologije jara chutnje brali. Woni njejsu terminusy z čěšćiny prosće přeložili, ale spytachu je na zakładže serbskeje řeče a řečewědných prawidlow wutworit. Dr. H. Šlecy staj při jeho čěžkim nadawku wosebje řečewědnikaj dr. Arnošt Muka a Michał Nawka pomhałoj.

Wjersk we wuwicu serbskeje čelozwučowanjskej terminologije bě w léce 1927 w Budyšinje wudata knižka „Serbski čelozwučowanjski system“, kotryž bě dr. H. Šleca po Tyršowym systemje wudžěła.

Rěč so dale wuwija, tež sportowa terminologija. Tuž zmužišaj so w léce 1964 w nadawku Redakcije serbskich wučnicow w LND tehdyšej sportowaj wučerjej Jan Warnar a Gerat

Hrjehor na nowe wudače „Čelozwučowanjske a sportoweje terminologije“. Tuta knižka bě sportowym wučerjam, ale tež sportowym dopisowarjam a dalšim za čas NDR wulka pomoc.

Mjeztym je nimale štyrceći lět zašlo. Politiske poměry su so změnili, rěč je so znova dale wuwila a w sporće je wjele nowych wurazow nastalo. Z toho wuchadžejo zwěsći Jan Hrjehor, zo terminologija z léta 1964 hižo džěnsnišim žadanjam a narokam njewotpowěduje. Tuž je so wón do džěla dał a cytu terminologiju přepruwował, wobdžěłał, wudospoňil a znova zestajał.

Po tym zo je so wot Jana Hrjehorja předpołożeny manuskript wot posudžowarjow z praksy a wědomosće kritisce přepruwował, znova wobdžěłał a wudospoňil, so wón nětko za čisć přihotuje.

Terminologija wuńdže němsko-hornjoserbsce a hornjoserbsko-němsce. Po dlěšej diskusiji su so zamołwicy w nakładnistwje z awtorom, posudžowarjami a dalšimi sportowymi zajimcami na to dojednali, rozrjadowanje po jednotlivych sportowych družinach wobchować. To rěka, zo su sportowe discipliny kaž narjadowe zwučowanja, gymnastika, lochkoatletika, wodospot a zymski sport po alfabetiskim rjedže w sebi wotzamknjene.

Jednotliwe družiny sportowych hrow kaž kopańca, mjetańca, volleyball, basketball, tenis, blidotenis, badminton a dalše njejsu hižo džělene, ale pod nadzapriječom „Hry“ zjimate. Za džělenje do jednotlivych sportowych družin su so wosebje naši sportowj wučerjo wuprajili, štož jim pytanje za wotpowědnym wurazom wolóži. Z tym drje so někotre termini w knižce dwójce abo trójce jewja. Ličba tutych pak je poměrnje mała a tuž wužiwarja njepočězuje.

Zo bych wažnosć znawa wudača terminologije podšmórnył, chcu tu podač wujimk z posudka: „Chwalobnje chcu wuzběhnyć, zo je so Jan Hrjehor tutomu wobšěrnemu nadawkej wobdžělanja a wudospoňjenja terminologije wěnował ... Terminologija budže w swojim wobjimje dyrbjec přesahować za swój čas bjezdžwěla jara wužitne wudače Jana Warnarja/Gerata Hrjehorja. Ale je aktualizowanje je hladajo na razantny rozrost sportoweho spektra njewobědnómne.“

Na kóncu zwostanje přeče, zo njeby znawa wudata sportowa terminologija něhdze na skłádze ležo wostała, ale zo bych ju předwěšm naši sportowj wučerjo a dopisowarjo, ale tež wšitcy dalši za sport zajimowani Serbja wužiwalu a wurazy prawje naložowali.

L. Zahradnik

Serbska terminologija za kopańcu – něhdy a džensa

W léce 1932 zawjedže so w Serbskim Sokole tež kopańca. Wo přičinach tak pozdného přečelenja z tutej sportowej družiny w towarstwe nochcemy tu pisać – k tomu móže zajimc w knize Alfonsa Wicaza „Serbski Sokol“ abo w Serbskej protyce na léto 1993 w artiklu „Serbski Sokol a kopańca“ nadrobosće zhonić. Fakt je, zo dyrbješe so tehdy za kopańcu nanajpěšnišo terminologija w serbskej řeči wudžělać. W Sokole džě bě naša mačersčina wobchadna rěč. W čisle 3/1932 wozjewichu Sokolske Listy přerim němsko-serbski słowničk za kopańcu a tež prawidła za koparsku hru. Awtor woběju wudžělkow bě Jan Meškank. Njehodži so hižo

dokładnje zwěsćić, što je dale šerpatko k nastaću słownictwa w nowym sportowym wobłuku přinošował. Cyle wěsće pak staj wuběrnej znajerjej našeje řeče Michał Nawka a Měrcin Nowak-Njechorński pomhałoj (M. Nowak bě zamołwity redaktor Sokolskich Listow, M. Nawka předsteješe redakciskemu kruhej). K informaciji wozjewjamy w kopiji „Kopański słowničk“ ze stronow 41/42 horjeka podateho čisła SL. Někotryžkuli wuraz je so zadomił, na druhej stronje so mnohe wurazy džensa hižo njewužiwaja. To na příklad hižo z hrajnym systemom zwisuje. Tak měješe zestawa mustwa tele pozicije a pomjenowanja:

Zo je so někotryžkuli wuraz ze słownička z léta 1932 woprawdže zadomił, njeh sledowace příklady wopodstatnja: kopar, sudnik, mustwo, škitar, jednatka, šěsnatka, wolny kop, zakop, počas, nadběh, nadběhowar, njerosudne, zadni muž a druhe. Bohužel wšak dyrbimy zwěsćić, zo so při hrach w Serbach mjez hrarjemi a přihladowarjami často němske wurazy wužiwaja: „eka“, „tór“, „tórmon“, „elfer“, „šicrichter“, „holpcajt“, „aws“ a druhe. Mamy nadžiju, zo so z wudačom serbskeho sportoweho terminologiskeho słownika rěčna kultura zwyżi.

M. Krawc

léwe křídlo	léwy zwjaznik	srjedźnik	prawy zwjaznik	prawe křídlo
léwy křídlownik	léhwy běhar	srjedźny běhar	prawy běhar	prawy křídlownik
	léwy škitar	wrotar, stražnik	prawy škitar	

Kóždy přečel kopańcy wě, zo eksistowachu a eksistuja wjacore hrajne systemy – kniha „Lexikon Fußball“ na příklad předstaja 12 wariantow. Tak wužiwachmy w Serbach porno hornim wurazam pomjenowanja po 1945 kaž srjedźny nadběhowar, počpaw resp. pollěwy (nadběhowar), srjedźny škitar, libero, stoper abo posledni muž. Mjeztym zo rěkach w léce 1932 rjady w mustwje wrotar, stražnik – wobora – běharski rjad – nadběh, wužiwachmy džensa wurazy wrotar – škit – srjedźne polo – nadběh. Zajimawe je přirunanje funkcijow při hrě a charakter zetkanjow. Tak rěkaše za němske Linienrichter serbsce smužnik resp. namjezny

sudnik – džensa prajimy pobočny sudnik; tehdyši wuraz Spielführer = kopanski wjednik je so změnili na pomjenowanje Kapitän = kapitan. Mjeztym zo bě do wójny rěč wo Verbandsspiel = zwjazkowej hrě, Gesellschaftsspiel = towaršnje hrě, Rückspiel = zasohrě, wobrocenje abo Wiederholungsspiel = wospjetnej hrě, wužiwachmy džensa zapriječca kaž dypkowa (Punkt-), přečelska (Freundschafts-), pokalna (Pokal-), wurisanska (Ausscheidungs-), postupna (Aufstiegs-), wospjetowanjska (Wiederholungs-) abo rozsudžaca hra (Entscheidungsspiel), wroćohra pak za Rückspiel.

Kopańca.	
Kopański słowničk.	
Fußballspiel	kopańca
Ball	bul
Fußballspieler	kopar
Fußballschuhe	črije, kopanski muštwó, (kop. muštwó)
Fußballmannschaft	naši jednačo wrotar, stražnik
Unsere Elf	wrotar, stražnik
Torwächter, Tormann	škitar, (prawy, léwy)
Verteidiger	běhar, (prawy, léwy, srjedźny)
Läufer	nadběhař
Stürmer	wobora
Verteidigung	běharski rjad
Läuferreihe	nadběh
Sturm	sudnik
Schiedsrichter	smužnik, namjezny sudnik
Linienrichter	kopanski wjednik
Spielführer	prawy křídlo, prawy křídlownik
Rechtsaußen, recht. Flügelmann	léwe křídlo, léwy křídlownik
Linksaußen, linker Flügelmann	prawy zwjaznik
Halbrechts, recht. Verbindungsmann	léwy zwjaznik
Halblinks, link. Verbindungsmann	srjedźnik
Mittelfürer	losowač
losen	wrota, klěta
Tor	zwonka, z hry, stronu
absiebt	jednatka
Elfmeter	roik
Ecke	srjedź
Mitte	ruka
Hand	

41

SOKOLSKÉ LISTY

Foto: Hanski

Kak dale ze serbskeje wubranksu?

Lěta mózachu přečeljo kopańcy w běhu krátkeje doby pječ hrow serbskeje wubranksu widjeć:

- 24. junija w Hórkach přečiwo lodohokejistam Liški Běla Woda (6:0),
- 7. resp. 8. julija w Njebjelčicach přečiwo Namysłowej (4:1), Hlučinej (0:1) a Ladányběne (0:0) a
- 21. julija w Chróscicach přečiwo Budissy Budyšin (1:7).

Mjeztym so zamołwita trenarnej Alfons Matka a Gerat Hrjehor ze zestawu mustwa za

Hórki a Njebjelčicy starosće njeměještaj, bě situacija beneficneje hry w Chróscicach njespokojaca: Dokelž njeješe doč hrajerjow k dispoziciji, dyrbješe so 40lětny nazwučowar Gerat Hrjehor kopački wobuc a sobu nastupić. Zo bychmy w přichodže lěpše ze serbskeje wubranksu džělać, přeprušuje předsydstwo Serbskeho Sokola na zhromadne wuradžowanje z prezidentami sportowych jednotkow, z kotrychž běchu akteroj podla: z Njebjelčic, Chróscic, Pančic-Kukowa, Ralbic/Hórkow, Kulowa a Wulkeje Dubrawy. Tute zeńdženje budže

srjedu, 10. oktobra 2001, w 19 hodź.
w Sportowym domje w Ralbicach

- Diskutować chcemy prašenja kaž tele:
- Kotre terminy su za hry wubranksu přijomne?
 - Po kotrych zasadach so wubranksa nastaj?
 - Štó je za organizaciju zamołwity?
 - Kak zawěsćić materielne wěcy (na příklad wuběr dresow)?
 - Kotre možnosće wutworjenja dalšich wubranksow (dorost, stari knježa) su?

Předsydstwo Serbskeho Sokola

Sokol starosći so wo serbske šulstwo

Předsydstwo Serbskeho Sokola je Česki sokolski zwjazk w Praze wo tuchwilnych prócowanjach Serbow wo zdžerženje swojich šulow informowało a w dopisu nadžiju na solidarnu pomoc swojich sokolskich bratrow wuprajito. W lisće mjez druhim rěka: „Chcemy Was wo tym informować, zo wjedžemy tuchwilu bój wo zachowanje našich serbskich šulow. Předwěšm wustupujemy přečiwo planam sakskeho ministerstwa, zawrěc Serbsku srjedźnu šulu w Chróscicach. Njewojujemy sami, ně, dostawamy solidaritu tež z druhich krajow. Słowjancy přečeljo z Českeje republiky nas tohorunja podpěruja. Smy přeswědčeni, zo tež bratřa a sotry Českeho sokolskeho zwjazka za nami steja. Njezabudžemy, što su Sokoljo Wašeho kraja po 1. a 2. swětowej wójnje za nas činili, wosebje za naše džěci. Na mnohich městnach běchu prózdinske lěhwa ...“ Na kóncu lista rěka: „W nadžiji na podpěru strowimy Was z „Nazdar!“ a ze słowami w našej mačersčinje „Sportej a narodej – zdar!““

SERBSKI
SOKOL z. t.

Postowa adresa: 2 / Postaliz. 2. 02028, Budyšin / Bautzen

Česká obec sokolská
- předsednictví -
Ujezd 450 - Tyršův dům
11801 Praha-Malá strana
Česká republika

Budyšin, čp. / Bautzen, čp.
Telefon (03591) 950 300
Telefax (03591) 428 11

2001-09-11

Vážení přátelé,

srdečné pozdravy z Lužice zašlá Vám předsednictví lužickosrbakého Sokola. Chceme Vás informovat o tom, že vedeme teď boj o zachování našich srbských škol. Především vystupujeme proti plánům ministerstva Sakska, zavřít Srbskou střední školu ve vesnici Chrošcicy. Nabojujeme sami, ne, dostáváme solidaritu též z jiných zemí. Také též slovanští přátelé z České republiky nás podporují. Jmé přesvědčeni, že i bratři i sestry České obce sokolské stojí za námi. Nezapoměme, co děláli Sokolové Váši země po 1. i 2. světové válce pro nás, osobně pro naše děti. Na mnoha místech byli rekreační tábory - některé chceme jmenovat: 1920-1929 Bělá pod Bezdězem, 1924 Mělník, 1924 Chlumec n. Cidlinou, 1925-1927 Veličovice, 1926-1930, 1932 Praha, 1931-1934, 1946 Jablečnice, 1945 Staré Splavy, 1945 Lábov u Českých Budějovic, 1946 Janov, 1948 Zbraslav.

Filmowy dokument wo wustupje serbskich Sokolow 1932 w Praze

Delegacija Serbskeho Sokola při nastupje we wulkim Strahovskim stadionje w Praze. Cyle předku steji Měrcin Mjeltka, kiž bě zwučowanje Sokolow zestajał. Foto: archiw

dołho bě w garaži njewobkedźbowany ležał.

Što je na filmje widzeć a słyšeć? Najprjedy so w tekście připowědža wustup serbskich Sokolow: „Srdečným sympatiim se těšilo vystoupeni Lužických Srbů.“ Haj, zo buchu lužicy zwučowarjo wutrobnje wítani, zo so statsacy přihladowarjo nad wustupom radowachu („se těšilo“), to wobswědča so z wjacorymi krótkimi pohladnjenjemi na wyskacy a kleskacy publikum. Sokolsku delegaciju widzimy najprjedy při nastupje, potom při pochodowanju na zwučowanišćo a při zwučowanju pod hudźbnym přewodom a skónčnje při wotchadze ze stadiona. Film pokazuje to, štož časopis Sokolske Listy takle popisowaše: „Popoždnu wustupi naše družstwo na zléčišću. Nastupi 23 zwučowacych bratrow w pječ pječistupach pod wjednistwom ... Měrcina Mjeltki, kiž bě tež zlétowe prostne sam zestajał. Před zwučowarjemi džeše w šiku 10 holcow w narodnej drasće, před nimi tři bratřa w swjedženskej drasće z čorno-čerwjenej chorhoju Hrodzišćanskeje jednoty. Před zwučowanjom so zahra hymna „Rjana Lužica“, holcy a chorhojnicy wotstupichu nabok, a zwučowanje so započa. Zwučowaše so eksaktnje, raznje a bjezporočnje. Hrimot a hołk připóznača mytowaše zwučowarjow.“

M. Krawc

mjeńša někotre „žiwe wobrazy“ wo dobje skutkowanja Serbskeho Sokola wot 1920 do 1933 zaprijec. Lědma bě pask zjawnosći přepodaty, to wuslědži Gerat Hendrich w garaži Domowiny na dworje Serbskeho domu w Budyšinje mjez druhimi materialijemi žadnostku: filmowe pokazki wo wustupje serbskich Sokolow na wšosokolskim zléće 1932 we wulkim Strahovskim stadionje w Praze! Historiski dokument je so hakle nětko po přepodaću wjetšeje ličby archiwaliwow Domowiny Serbskemu kulturnemu archiwje w Dwórnišćowu dóstał – lěta

W Bydgoszczu a Praze přitomnaj: prezident Swětoweho zwjazka sokolstwa Stanislaw Doultik (naprawo) a prezes pólskeho Sokola Andrzej Bogucki.

W lěće 1990 zhotowi Serbska filmowa skupina barbný film wo stawiznach Serbskeho Sokola z titlom „Sokol – P. S. ke kapitlej našich stawiznow“. Serbscy filmowcy wokoło dr. Tonija Bruka a Gerata Hendricha (scenarij spisa z T. Brukom Alfons Wiczaz) běchu wjeseli, jako běchu cyle připadnje w Juhosłowjanskej někotre metry filmoweho materiala wo Serbskim Sokole namakali. Běchu to woprawdže krótkke sceny wo zwučowanjach serbskich Sokolow na zléće juhosłowjanskeho Sokola w lěće 1930 w Beogradze. Tak móžachu so do filma znaj-

W lěće 1990 zhotowi Serbska filmowa skupina barbný film wo stawiznach Serbskeho Sokola z titlom „Sokol – P. S. ke kapitlej našich stawiznow“. Serbscy filmowcy wokoło dr. Tonija Bruka a Gerata Hendricha (scenarij spisa z T. Brukom Alfons Wiczaz) běchu wjeseli, jako běchu cyle připadnje w Juhosłowjanskej někotre metry filmoweho materiala wo Serbskim Sokole namakali. Běchu to woprawdže krótkke sceny wo zwučowanjach serbskich Sokolow na zléće juhosłowjanskeho Sokola w lěće 1930 w Beogradze. Tak móžachu so do filma znaj-

Kniha wo sokolskimaj zlétomaj

PAMIĘTNIK

IX. Zlotu Sokolstwa Polskiego Bydgoszcz 2000 w dniach 2. - 4.06.2000r.

oraz

udział Sokolstwa Polskiego w XIII. Wszesokolskim Zlocie w Pradze w dniach 28.06 - 4.07.2000r.

Bydgoszcz 2000

Pólski sokolski zwjazk je wudał knihu wo wulkimaj lońšimaj podawkomaj: wo zléće pólskeho Sokola a wo 13. wšosokolskim zléće w Praze. W tutym „Pomjatniku“ so ze słowom a wobrazom – kaž titl přeradža – na swjedženje dopomina. Wulki je podžěl barbných wobrazow, wosebje tež wo masowych zwučowanjach. W knize wobjednawaja pak so tež stawizny pólskeho a mjezynarodneho sokolskeho hibanja a džensniša situacija w jednotliwych organizacijach wšelakich krajow. Naspomnjene su tohorunja zwiski mjez pólskimi a serbskimi Sokolami. Naš Serbski Sokol je tež w přehledze organizacijow na cyłym swěće mjenowany. Podata je ličba člonstwa cyłkownje 29 zjednoćenstwow. Česká obec sokolská (ČOS) je najsylniša ze 180 000 člonami, naš Sokol je z 300 sobustawami podaty.

Nowy „Pomjatnik“ je nětko wobstatk našeje maćeje sokolskeje knihownički a móže so runje tak kaž druge knihi a časopisy wupučic. M. Krawc

Jurij Frencl 80 lět

4. nazymnika woswjeći w Ralbicach čestny starosta Serbskeho Sokola Jurij Frencl swoje 80. narodniny. Wot dźěćacych lět hač do džensnišeho čuje so wón ze sportowanjom w Serbach wusko zwjazany. Ze Sokolatami je zwučował (čitajće k tomu deleka wosobinske dopomnjenki jubilara), po 1945 je pomhał sportowe žiwjenje w Delanach wožiwić. Sam hraješe aktiwne hač do 1955 kopańcu za SJ resp. Traktor Ralbicy, w lěće 1952 přewza wjednistwo sportoweje jednotki – dlěje hač tři lětdžesatki bě

potom předsyda! Wulke zastužby měješe Jurij Frencl na tym, zo nasta w ródných Ralbicach moderny Stadion přecelstwa. W lěće 1993 bě wón mjez znawazaložičelimi Serbskeho Sokola. Z delegaciju Sokola přebywaše w lěće 1994 na XII. wšosokolskim zléće w Praze. Z českimi přecelimi wjazaja jeho wot lěta 1965 wuske styki.

Za přichod přeja serbscy Sokoljo swojemu čestnemu starosće zbožo, strowotu a derjeměće a strowja jeho z mócnym „Sportej a narodej – zdar!“

Zetkanje něhdýchich a nětčišich Sokolow w lěće 1995 w Budyšinje.

Fota: SN/M. Bulank, M. Štrawba, Mikra

Jurij Frencl: Mój puć do Sokola

Ze založenjom jednoty Sokola w Ralbicach 1923 bu mój nan sobustaw a tež wjele lět pokladnik. Dopominam so derje, kak mje mać za ruku wodžo na sokolske zwučowanja a swjedženje sobu bjerješe. Nan pak steješe při pokladni a sej tež wot naju zastupny pjenjež žadaše. Tajke zwučo-

wanja a mate swjedženje běchu na Solčic-korčmarjec dworje a tež na Blažec luce. Hišće džensa widžu krasny wobraz zwučowacych w sokolskich drastach. Dokaž so my hólcy wulce za sokolstwo zajimowachmy, přeprasy nas knjez Jurij Žur, tehdyši starosta Ralbičanskeho Sokola, do Solčic hosćenca na přijimanje. Dokaž to nanej přeradžil njeběch, mje wón pochwali, wo mojim zastupje zhoniwši. Z tutoho časa mějachmy swoje porjadne zwučowanja w skupinje, kotruž nawjedowaše Pawoł Kučank z Łaska. Hordže pochodowachmy po puću do Jitka na tamniše sportnišćo, zo bychmy tam zwučowanja přewjedli. Bě tež samozrozumliwe, zo při pocho-

dže a zwučowanju so naše rjane sokolske spěwy kaž „Hoj horje, serbski Sokole“ a „Nětk z mocu lawa, Sokoljo“ we wječorných hodžinach po honach znošowachu. Za to dostachmy chwalbu a připóznače wot nazwučowarja a tež wot našich wjesnjawanow. Naš tehdyši kapłan Jan Andricki bě nam wulka zepěra we wosadnym młodžinskim džěle a z nami tež rjane spěwy nazwučowaše, kaž „Hdyž čehnjemy, bratřa, to z nami je Bóh, nas domizna woła, njekomdž so što“.

Dožiwich pak jako mladostny tež zakaz Domowiny a tohorunja sokolskeho hibanja. Zrudne a bolosne běchu to za nas začuća. Dopominam so jara derje, kak wšitcy mladostni zhradnje wulku zjawnu zhradźiznu na Wałdžic žurli dožiwichmy, na kotrejž nam předsyda Domowiny Pawoł Nedo wozjewi, zo je wšo serbske zakazane: „Wumjetuja nam, zo mamy w podzemskich podkopych lěta dla za přewrót přečiwo fašizmej přihotowane. Tohodla ma so wšo serbske zakazać.“ Zrudni wróćichmy so ze swojim kapłanom Jurjom Šohtu na faru, hđež so hišće dołho rozmołwjachmy, wuhódnočejo tutón podawk. Slubichmy pak sej, so dale schadźowac jako serbska katolska młodžina. To tež we wěstych wotstawkach w bydlenju knjeza kapłana činjachmy. Na bližje mějachmy stajnje Swjate pismo a wulke stawizniske knihi ležo za pad, zo nas policija z kontrolu překwapi, štož bě tehdy wšitko móžne a tež připowědžene. Jónu zetkachmy so z knjezom kapłanom w Šunowskej kaplaće. Hdyž so domoj nastajichmy, widžachmy, zo běchu nas fašisća pod woknami wobkedźbowali a sluchali, što činimy a rěčimy. Ale naš knjez kapłan nas pohonješe ze słowami: „Hólcy, wostanće měrni, prawda přeco dobudže!“

Jurij Frencl a za nim Pawoł Hejduška mjez přecelimi w Českej Lipje w septembru 2000.